

Bp Henryk C i e r e s z k o, *Błogosławiony Michał Sopoćko. Apostoł Miłosierdzia Bożego. Życie i dzieła*, Białystok 2025, ISBN: 978-83-67906, ss. 536 [recenzja].

Publikacja ks. biskupa Henryka Ciereszki pt. *Błogosławiony Michał Sopoćko. Apostoł Miłosierdzia Bożego. Życie i dzieła* przedstawia znacznie więcej niż tylko biografię i bibliografię księdza Michała Sopoćki (1888–1975). To bogactwo wiedzy, historycznych materiałów źródłowych, niepublikowanych dotąd listów i pism własnych bł. ks. Sopoćki, dokumentów oraz zeznań świadków w procesie beatyfikacyjnym Sługi Bożego ks. Michała Sopoćki zawartych w maszynopisie znajdującym się w Archiwum Kurii Arcybiskupiej w Białymstoku. To pozycja wydawnicza nie tylko godna polecenia, ale lektura obowiązkowa dla czcicieli Miłosierdzia Bożego, która umożliwia głębsze zrozumienie przesłania płynącego z objawień i życia św. Faustyny Kowalskiej. To także żywe świadectwo działania Miłosierdzia Bożego w życiu samego ks. Michała Sopoćki (s. 9), któremu dane było przyjść na świat w okresie zaborów, kiedy to Polska zniknęła z mapy Europy, przeżyć obie wojny światowe, by zakończyć ziemskie pielgrzymowanie w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (PRL). Heroiczność postaw w życiu bł. ks. Michała oraz dobroć jego serca znalazły zwieńczenie w uroczystości beatyfikacji, która miała miejsce 28 września 2008 roku w Białymstoku w sanktuarium Miłosierdzia Bożego, gdzie znajdują się jego relikwie. I choć omawiana publikacja jest trzecim wydaniem krytycznej biografii Błogosławionego, zatytułowanej *Życie i działalność ks. Michała Sopoćki (1888–1975). Pełna biografia apostoła Miłosierdzia Bożego*, to właśnie ta najnowsza publikacja została uzupełniona i wzbogacona o niepublikowane dotąd dane źródłowe przybliżające rys duchowy ks. M. Sopoćki.

W rozdziale pierwszym dzieła, zatytułowanym *Dzieciństwo i lata szkolne (1888–1906)*, ks. biskup Henryk Ciereszko, uwzględniając kontekst historyczny i specyfikę *Polskich kresów wschodnich na przełomie XIX i XX wieku*, opisał pierwsze lata życia Michała Sopoćki.

Błogosławiony ks. Sopoćko urodził się 1 listopada 1888 roku w Juszewszczyźnie, majątku położonym w okolicach Wołożyna w powiecie oszmiańskim, na pograniczu województw wileńskiego i mińskiego (s. 17), w granicach ówczesnego zaboru rosyjskiego. Część pt. *Rodzina i wychowanie w domu rodzinnym* ukazuje kochające, patriotyczne i wierne Bogu środowisko, w którym Michał wzrastał, w folwarku dzierżawionym przez jego ojca Wincenta, zwanym też Nowosadami, gdzie pobierał pierwsze nauki. Sytuacja rodziny pogorszyła się po utracie dzierżawy folwarku w 1902 roku i opuszczeniu Juszewszczyzny w 1907 roku. W tym czasie Michał podjął już *Naukę w szkołach* – Ludowej w Zabrzeziu i Miejskiej w Oszmianie (s. 29). *Zręby życia*

religijnego i powołania kapłańskiego wykuły się w rodzinie, a Michał pielęgnował je przez całe życie we wszystkich aktywnościach, które zawierał Bogu (s. 32–36).

W rozdziale drugim, zatytułowanym *W drodze do kapłaństwa (1907–1914)*, opisane zostały *Wilno i diecezja wileńska na początku XX wieku* (s. 37–45), *Praca w szkole polskiej w Zabrzeżu i posada prywatnego nauczyciela (1907–1908)*, oczekiwanie Michała Sopoćki na przyjęcie do seminarium duchownego w Wilnie (1908–1910) oraz czas studiów w seminarium wileńskim (1910–1914) z uwzględnieniem kwestii formacji duchowej i nauki (s. 45–59), który pomimo trudności ze strony administracji carskiej zwieńczony został w 1914 roku przyjęciem przez przyszłego błogosławionego święceń kapłańskich.

Rozdział trzeci, *Posługa wikariusza w Taboryszkach (1914–1918)*, opisuje Wileńszczyznę w okresie I wojny światowej (s. 60–63), pracę duszpasterską ks. M. Sopoćki w parafii w Taboryszkach (s. 63–69), jego zaangażowanie w budowę kaplic i zakładanie ośrodków w Miednikach i Onżadowie (s. 70–73), działalność oświatową (s. 73–78) oraz rozwój jego życia wewnętrznego w kapłaństwie (s. 78–83).

W rozdziale czwartym, pt. *Posługa kapelana wojskowego oraz studia teologiczne i pedagogiczne w Warszawie (1918–1924)*, opisano zaangażowanie ks. M. Sopoćki w dzieło odzyskania i obrony niepodległości Polski (s. 84–90), jego pracę kapelana na froncie wschodnim (s. 90–94), prowadzącego duszpasterstwo wojskowe i studiującego w Warszawie, gdzie w 1923 roku uzyskał tytuł magistra teologii w zakresie teologii moralnej (s. 94–102). Ponadto w 1924 roku ukończył studium pedagogiczne i uzyskał uprawnienia kwalifikowanego nauczyciela przedmiotów pedagogicznych w szkołach średnich ogólnokształcących i seminariach nauczycielskich.

Rozdział piąty, zatytułowany *Duszpasterstwo wojskowe i praca społeczno-dydaktyczna w macierzystej diecezji (1924–1927)*, przedstawia sytuację Wilna i archidiecezji wileńskiej w Polsce międzywojennej (s. 103–106), posługę ks. M. Sopoćki jako kapelana, któremu powierzono kierownictwo rejonu duszpasterstwa wojsk w Wilnie, oraz koleje odbudowy kościoła garnizonowego św. Ignacego w Wilnie, gdzie we wrześniu 1929 roku ks. Sopoćko odprawił pierwszą Mszę św. (s. 106–114). W rozdziale tym omówiono również działalność ks. M. Sopoćki wśród młodzieży katolickiej poprzez koła Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej oraz jego pracę naukową i dydaktyczną (s. 115–120). Rozdział piąty zamyka refleksja autora nad sylwetką duchową ks. M. Sopoćki w tym okresie jego życia i posługi duszpasterskiej (s. 120–121).

W rozdziale szóstym, *Praca w Metropolitalnym Seminarium Duchownym i na Wydziale Teologicznym USB w Wilnie (1927–1939)*, przedstawiono dzieje obu tych podmiotów w dwudziestoleciu międzywojennym (s. 123–125) z uwzględnieniem posługi ks. M. Sopoćki jako ojca duchownego seminarium (s. 125–130) oraz jego pracy naukowej i dydaktycznej w omawianym okresie (s. 130–136). W rozdziale tym opisano również udział ks. M. Sopoćki w pielgrzymce do Ziemi Świętej i do Rzymu (s. 137–141) oraz jego postawę wewnętrzną jako kierownika duchowego, profesora i wychowawcy (s. 141–148).

W rozdziale siódmym omawianej publikacji opisano, jak wyglądała *Praca nad formacją kapłanów i zakonnic oraz duszpastersko-społeczna działalność w latach 30. w Wilnie*, kiedy to ks. M. Sopoćko pełnił funkcję profesora na Wydziale Teologicznym USB oraz w seminarium duchownym (s. 149–154). W tym czasie przyszły błogosławiony sprawował też posługę duszpasterską wobec żeńskich zgromadzeń zakonnych,

gdzie spowiadał, głosił słowo Boże, prowadził dla urszulanek zajęcia dokształcające z pedagogiki katolickiej oraz podjął się funkcji kierownika duchowego s. Faustyny Kowalskiej (s. 154–155). Pomimo rozlicznych zajęć w 1934 roku ks. M. Sopoćko habilitował się i objął stanowisko rektora kościoła św. Michała, przy którym znajdował się przysparzający mu wielu zmartwień klasztor Benedyktynek (s. 156–160). W tym czasie prowadził też wśród wiernych świeckich działalność religijno-społeczną m.in. poprzez Koło Księży Abstynentów, nastawione na promowanie trzeźwości i abstynencji. Wykładając podstawowe zasady etycznego postępowania, starał się przeciwdziałać brakowi jedności w społeczeństwie, narodzie i państwie (s. 160–164). W tym okresie swojego życia ks. M. Sopoćko troszczył się również o wychowanie religijne dzieci swego rodzeństwa i dalszych krewnych, których odwiedzał (s. 164–166). Rozdział siódmy zamyka spojrzenie autora na duchową sylwetkę ks. M. Sopoćki jako kapłana duszpasterza (s. 166–173).

W rozdziale ósmym publikacji przedstawiona została *Postługa spowiednika i kierownika duchowego siostry Faustyny Kowalskiej* (s. 174–199). W części tej zawarto informacje o życiu i objawieniach s. Faustyny, jej pierwszym spotkaniu z ks. M. Sopoćką i jego kierownictwie duchowym wobec przyszłej świętej, o początkach spisywania *Dzienniczka*, rozeznawaniu objawień i wynikających z nich żądań Jezusa. W końcowej części rozdziału omówione zostały specyfika i znaczenie kierownictwa duchowego ks. M. Sopoćki wobec s. Faustyny i jej drogi do świętości.

W rozdziale dziewiątym opisano *Pierwsze inicjatywy na rzecz apostołstwa Miłosierdzia Bożego w okresie przedwojennym* (s. 200–227), przedstawiając motywy podjęcia apostołstwa, koleje losu obrazu Jezusa Króla Miłosierdzia i święta Miłosierdzia Bożego oraz kwestię dotyczącą pojawiającego się w objawieniach s. Faustyny wezwania do utworzenia nowego zgromadzenia zakonnego. Rozdział ten ukazuje ks. M. Sopoćkę przede wszystkim jako współrealizatora i kontynuatora misji św. s. Faustyny Kowalskiej.

Rozdział dziesiąty omawianej książki przedstawia *Działalność duszpastersko-dydaktyczną oraz represje za nią w latach okupacji (1939–1944) i w czasie powojennym w Wilnie (1944–1947)*. W rozdziale tym opisano sytuację Wilna i archidiecezji wileńskiej w czasie II wojny światowej i w pierwszych latach po jej zakończeniu (s. 228–236), w tym posługę duszpasterską, pracę dydaktyczną oraz działalność charytatywną prowadzoną przez ks. M. Sopoćkę w pierwszych latach wojny, kiedy to wywożonym w głąb Rosji mieszkańcom Wilna wysyłał paczki (s. 236–243). W rozdziale tym opisano też okres ukrywania się ks. M. Sopoćki w Czarnym Borze (s. 243–249) oraz jego działalność duszpastersko-ewangelizacyjną w powojennym Wilnie (s. 249–255). W ostatniej części rozdziału opisano doświadczenia duchowe ks. M. Sopoćki z czasu wojny (s. 255–260).

Rozdział jedenasty opisuje *Apostolstwo Miłosierdzia Bożego w czasie wojny i początki Zgromadzenia Sióstr Służebnic Miłosierdzia Bożego*. Przedstawiono w nim nauczanie, kolportaż modlitw i obrazków oraz pracę nad biblijnymi i teologicznymi podstawami kultu Miłosierdzia Bożego (s. 261–271), a także koleje Apostolstwa Miłosierdzia Bożego w powiązaniu z osobą s. Heleny Majewskiej i danymi jej objawieniami (s. 272–285). W rozdziale tym poruszono też kwestię tworzących się wówczas w Wilnie załączków Zgromadzenia Sióstr Służebnic Miłosierdzia Bożego (s. 285–306).

W rozdziale dwunastym obszernego dzieła poświęconego bł. ks. Michałowi Sopoćce opisano, jak wyglądała *Praca w seminarium duchownym i [jego] działalność religijno-społeczna w Białymstoku (1947–1962)*. Rozdział otwiera zarys sytuacji polityczno-społecznej i religijnej w Polsce powojennej (s. 307–313), po czym autor opisuje, jak wyglądała praca dydaktyczna i wychowawcza ks. M. Sopoćki jako profesora w seminarium duchownym w Białymstoku, gdzie wykładał m.in. katechetykę i teologię pastoralną (s. 313–327) oraz spełniał się jako wychowawca i ojciec duchowny alumnów i kapłanów (s. 340–349). W rozdziale dwunastym opisano również działalność religijno-społeczną ks. M. Sopoćki w białostockim okresie jego życia, kiedy to organizował wykłady dla ludzi świeckich i angażował się w apostołstwo trzeźwości oraz opracował katechizm i zbiór kazań w języku rosyjskim (s. 327–334). W tym czasie ks. Michał prowadził też duszpasterstwo w kaplicy Zgromadzenia Sióstr Misjonarek św. Rodziny przy ul. Poleskiej i starania o budowę obiektów sakralnych (s. 334–340).

W rozdziale trzynastym pt. *Apostolstwo Miłosierdzia Bożego od przyjazdu do Białegostoku do roku 1959* (s. 350–373) opisano pierwsze działania ks. Sopoćki na rzecz aprobaty nabożeństwa i obrazu Miłosierdzia Bożego przez władze kościelne, starania o poparcie dla kultu Miłosierdzia Bożego i kościelną aprobatę dla niego wobec powstałych na przestrzeni lat nieporozumień.

W rozdziale czternastym omawianej publikacji przedstawiono *Orzeczenie Kongregacji Świętego Oficjum i dalsze zabiegi u władz kościelnych* dotyczące aprobaty kultu, objawień s. Faustyny Kowalskiej i wywodzącego się z nich nabożeństwa (s. 374–406). W rozdziale tym umieszczono *stanowisko ks. Sopoćki wobec orzeczenia Kongregacji Świętego Oficjum* nakazującego mu zaprzestania propagowania objawień s. Faustyny oraz odprowadzania nabożeństwa z nich wynikającego (s. 376–380), jak również opisano domniemane przyczyny i próby wyjaśnienia takiego orzeczenia Kongregacji (s. 380–390). W dalszej części rozdziału przedstawiono *Starania o szerzenie i aprobatę kultu po orzeczeniu Stolicy Apostolskiej* (s. 390–395), *Propagowanie wzorcowego modelu obrazu wyrażającego prawdę Miłosierdzia Bożego* (s. 395–399) oraz *Udział w sympozjach o Miłosierdziu Bożym i kontynuację zabiegów o zatwierdzenie kultu oraz ustanowienie święta Miłosierdzia Bożego* (s. 400–406).

Rozdział piętnasty pt. *Działalność publicystyczna na rzecz właściwego rozwoju oraz kościelnej aprobaty kultu Miłosierdzia Bożego* przedstawia różnorodne formy propagowania nabożeństwa i wiedzy o Miłosierdziu Bożym przez ks. M. Sopoćkę, począwszy od jego pierwszych powojennych publikacji (s. 407–414), przez opracowanie *Godziny świętej* i *Nowenny o Miłosierdziu Bożym nad światem* (s. 415) oraz polemikę wokół święta Miłosierdzia Bożego (s. 420–427), aż po *Okres wieńczący i utrwalający naukowy i publicystyczny dorobek na rzecz promocji idei i kultu Miłosierdzia Bożego* (s. 427–432).

W rozdziale szesnastym, zatytułowanym *Współtworzenie Zgromadzenia Sióstr Służebnic Miłosierdzia Bożego oraz innych form apostołstwa miłosierdzia*, opisano zaangażowanie ks. M. Sopoćki w tworzenie żeńskiej wspólnoty zakonnej w Myśliborzu (s. 433–436), dzieje *Wyodrębnienia się zakonnej i świeckiej formy Apostolstwa Miłosierdzia Bożego* (s. 436–439) oraz moment przejścia *Od Zgromadzenia Sióstr Służebnic Miłosierdzia Bożego do Zgromadzenia Sióstr Jezusa Miłosiernego* (s. 439–441). W rozdziale tym przedstawiono też dzieło – owoc objawień s. Faustyny – jakim

jest *Świecki Instytut Miłosierdzia Bożego* (s. 441–443) oraz *Próby organizowania innych form stowarzyszeń Apostolstwa Miłosierdzia Bożego* (s. 445–449), nad którymi ks. M. Sopoćko sprawował opiekę duchową (s. 443–445).

Rozdział siedemnasty opisuje *Ostatnie lata życia (1962–1975)* ks. Michała Sopoćki. Autor opowiada tu o duszpasterstwie przyszłego błogosławionego w kaplicy przy ul. Poleskiej w Białymstoku (s. 450–451), uczestnictwie ks. Michała w życiu kościoła i prezbiterium archidiecezji białostockiej (s. 452–454), gdzie świętował jubileusze 50- i 60- lecia kapłaństwa (s. 455–456), oraz o jego służbie Kościołowi i głębokim życiu duchowym (s. 456–458), które przygotowało go na śmierć (s. 458–461). Ta nadeszła 15 lutego 1975 roku około godz. 20.00 (s. 462). Pogrzeb ks. M. Sopoćki odbył się w Białymstoku 19 lutego 1975 roku. Uroczystościom żałobnym przewodniczył ks. bp Henryk Gulbinowicz – wówczas administrator apostolski archidiecezji w Białymstoku.

Ostatni, osiemnasty rozdział dzieła poświęconego Błogosławionemu księdzu Michałowi Sopoćce przedstawia *Charakterystyczne rysy profilu duchowego ks. Michała Sopoćki*, ze szczególnym uwzględnieniem głębi jego życia duchowego (s. 467–473), pełnego pokory wobec woli Bożej (s. 473–477), ducha apostolstwa (s. 478–480) i służby prawdzie Miłosierdzia Bożego (s. 481–483). Po rozdziale tym umieszczone zostały bogata bibliografia (s. 484–508) oraz aneks przedstawiający kalendarium życia ks. Michała Sopoćki (s. 509–516), co ułatwia zainteresowanym sprawne prześledzenie losów Błogosławionego. Na końcu publikacji umieszczono również bibliografię prac ks. Michała Sopoćki (s. 517–525), co pokazuje ogrom pracy Błogosławionego włożonej nie tylko w promowanie kultu Miłosierdzia Bożego, ale też w wychowanie i ewangelizację pokoleń. Dopelnieniem wiedzy o bł. ks. Michale Sopoćce jest, znajdująca się na końcu publikacji, bibliografia prac bp. Henryka Ciereszki o bł. Michale Sopoćce (s. 526–531), która wskazuje na całe spektrum działań i przeżyć człowieka i kapłana zdążającego ku świętości osobistej, którą dane mu było osiągnąć.

Ksiądz biskup Henryk Ciereszko w swoim dziele podjął się uporządkowania chronologicznego niepublikowanych dotąd listów i pism własnych bł. ks. Michała Sopoćki, dokumentów oraz zeznań świadków w procesie beatyfikacyjnym Sługi Bożego, które znajdują się w maszynopisie w Archiwum Kurii Arcybiskupiej w Białymstoku. Praca ta została przeprowadzona bardzo starannie, a podzielony aż na 18 rozdziałów materiał w sposób logiczny i przystępny dla czytelnika przedstawia kolejne etapy życia ks. Sopoćki oraz różne jego posługi – od spowiednika, przez nauczyciela, wykładowcę, organizatora pomocy dla Polaków wysiedlonych na Syberię, twórcę krucjaty trzeźwości dla dotkniętych problemem alkoholowym księży, aż po budowniczego świątyni i kapelana Wojska Polskiego. Lektura omawianego dzieła pozwala stwierdzić, że ogrom potwierdzonej tu dokumentami różnorodnej aktywności ks. M. Sopoćki był dotąd słabo znany, a wiedza wiernych na temat życia tego Błogosławionego sprowadza się głównie (jeśli nie wyłącznie) do jego posługi jako spowiednika św. Faustyny Kowalskiej i szerzenia *Koronki do Miłosierdzia Bożego*. Tym bardziej książka pt. *Błogosławiony Michał Sopoćko. Apostoł Miłosierdzia Bożego. Życie i dzieła* warta jest polecenia, szczególnie duchowym, którzy z postawy ks. M. Sopoćki mogą zaczerpnąć inspiracje dla własnej drogi kapłańskiej, a także podczas homilii przedstawić rzetelną wiedzę o tym Błogosławionym wiernym w swoich parafiach. Publikacja, mimo że liczy aż 536 stron, nie jest nużąca dla zain-

teresowanych tematyką hagiograficzną, a podzielony na rozdziały materiał pozwala w sposób wygodny wracać do interesujących czytelnika zagadnień lub wydarzeń z życia Błogosławionego, co jest warte docenienia.

Książka ks. bp. Henryka Ciereszki posiada duże walory historyczne, przedstawia ogrom dokumentów archiwalnych i stanowić może materiał do dalszych badań nad drogą do świętości bł. ks. Michała Sopoćki, który warto wykorzystać podczas prowadzenia przyszłego procesu kanonizacyjnego. Zebrane materiały źródłowe zostały bardzo dobrze opracowane i według mojej oceny stanowią dowód świętości życia bł. Michała Sopoćki.

Podsumowując, warto docenić i zauważyć, że książka pt. *Błogosławiony Michał Sopoćko. Apostoł Miłosierdzia Bożego. Życie i dzieła* przedstawia zarówno koleje życia ks. Sopoćki z perspektywy historycznej, jak i rozwój oraz bogactwo jego życia wewnętrznego. Potwierdza to niejako, że jego posługa jako spowiednika św. Faustyny Kowalskiej oraz rola, jaką odegrał w szerzeniu kultu Miłosierdzia Bożego, nie były przypadkowe. Przy tym – co warte zauważenia i podkreślenia – różnorodność jego aktywności jako człowieka i kapłana wykraczała daleko poza kierownictwo duchowe św. s. Faustyny Kowalskiej i sprawy związane z kultem Miłosierdzia Bożego. Przekonać się o tym można, właśnie czytając książkę autorstwa bp. Henryka Ciereszki pt. *Błogosławiony Michał Sopoćko. Apostoł Miłosierdzia Bożego. Życie i dzieła*.

dr hab. Marta Kowalczyk

Polskie Towarzystwo Teologiczne Oddział Elbląg

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7373-2227>